

Теорія і методологія освіти

Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика

Галина ВАСЬКІВСЬКА,

кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії дидактики
Інституту педагогіки НАПН України, старший науковий співробітник

Потреба гуманізувати вітчизняну загальну середню освіту є однією з найбільш нагальних на сьогодні. Розв'язати цю проблему дає змогу фундаменталізація її змісту. Тоді як дегуманізація протистоїть розвитку, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях, фундаменталізація, потребуючи інтеграції гуманітарного і природничого знання, встановлює наступність міжпредметних зв'язків, спрямовується на усвідомлення учнями сутності методології пізнання.

На перший погляд, ми ніби схилиємося до думки, що загальну середню освіту, а отже, навчально-виховний процес як такий варто ще більше зробити наукомісткими. Утім, це не так. Йдеться передусім про методологію пізнання, яка уможливить спрямування розрізнених предметних знань на розвиток людини як мети, а не як засобу суспільного поступу. «Останнім часом обґрунтовується гуманізація виховання як новий принцип, який вимагає від вихователів поваги до прав, свобод і позиції вихованця, висунення до вихованця посилюваних і розумно сформульованих вимог; поваги до права людини бути самою собою; доведення до свідомості вихованця конкретних цілей його виховання; не примусового формування необхідних якостей; відмови від покарань, які принижують честь і гідність особистості; визнання права особистості на повну відмову від формування тих якостей, які з гуманітарних, релігійних або ще якихось причин суперечать її переконанням» [2, с. 158].

З огляду на викладене, навчання постає не лише як спосіб отримання знань і формування умінь та навичок, а й як засіб озброєння школярів методами здобуття нових знань, самостійного набуття вмій і навичок.

Фундаменталізація змісту освіти як стратегічний напрям розвитку системи освіти ХХІ ст. характеризується взаємозв'язком та ієрархією елементів, генералізацією знань, цілісністю, сприяє якісній підготовці особистості, спроможної приймати відповідальні рішення у нестандартних ситуаціях.

На думку деяких дослідників, фундаменталізація передбачає цілісність, глибину і взаємопроник-

нення загальнофілософських, загальнокультурних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, високий рівень узагальнень і водночас професійну актуалізацію здобутих знань, набутих умінь і сформованих навичок. Так, С.Ф. Клепко зазначає, що в основу фундаменталізації змісту освіти мають бути покладені знання, які інтегрують особистість із суспільством і людством, і знання, що роблять особистість вільною. А також зауважує, що «інтеграція елементів змісту освіти на принципах «екологічної» категоризації – основа фундаменталізації освітніх систем» [5, с. 13]. А.В. Степанюк вважає, що зазначені підходи більше стосуються принципу генералізації, адже охоплюють значно ширше коло проблем, ніж передбачає фундаменталізація знань [7].

У своїх дослідженнях С.У. Гончаренко розкриває способи узагальнення й систематизації знань учнів на рівні фундаментальних наукових понять, законів, теорій, методологічних принципів природознавства (матеріальної єдності світу, форм існування матерії, взаємозв'язку як атрибуту матерії, всезагального зв'язку тіл як джерела всіх видів руху; принципу збереження тощо) [3; 4].

За основу фундаменталізації змісту курсу фізики Б.Є. Будний пропонує брати властивості природи, які водночас є й універсальними засобами пізнання (симетрію, відносність, невизначеність), і дають інформацію про найбільш загальні властивості матерії (поле, речовину, лептони, кварки, бозони, спін, ймовірність, фундаментальні константи). Дослідник вважає, що саме фундаментальні поняття мають бути покладені в основу цілісного навчального курсу фізики. Їх формування істотною

мірою має визначити обсяг (наповнюваність) і послідовність змісту навчального предмета. Б.Є. Будний розкриває роль фундаментальних понять у забезпеченні характерного для парадигми сучасної фізики способу бачення фізичної ситуації, доводячи, що поширена думка, ніби такі знання (спосіб бачення) передаються автоматично із засвоєнням теорій, насправді не підтверджується [1].

Ідея фундаменталізації змісту освіти набула максимального розвитку в фізиці. Усі зазначені дослідження проводилися переважно щодо цього предмета. Це не випадково, оскільки фізика є однією з найрозвинутіших фундаментальних наук. Науки, об'єктом вивчення яких є, наприклад, людина, перебувають лише на початковому етапі їх теоретизації. Саме тому у процесі визначення стрижневих ідей, на основі яких здійснюється фундаменталізація знань про людину, доцільно базуватись на дещо інших підходах [7, с. 60].

Фундаменталізація змісту освіти передбачає опанування знань з найважливіших базових гуманітарних і природничих дисциплін, засвоєння міжпредметних (а отже, міжнаукових) зв'язків, спрямованість на забезпечення формування цілісної картини світу, вивчення його фундаментальних законів. Зміст освіти має відображати не лише сукупність знань про світ. Він має забезпечити оволодіння школярами науковими і практичними методами аналізу явищ, самостійного мислення і здобуття теоретичних та прикладних знань.

Фундаменталізація змісту освіти сьогодні є загальною проблемою. У системі вищої освіти щодо цього питання точаться дискусії, проте фундаменталізація набирає сили, щоправда, стосується переважно природничих предметів і математики.

Гонитва за засвоєнням значного обсягу інформації призводить до того, що учні не встигають емоційно пережити зміст знань як здобуток власної культури. За науковими знаннями їм не вдається усвідомити долі людей, які переймалися проблемами людства, прискорюючи його прогрес. Це відчужує знання від особистості учня і водночас гальмує гуманізацію освіти.

Система загальної середньої освіти недостатньо спирається на фундаменталізацію її змісту, хоча у науково-педагогічних колах й обговорюється необхідність рішучого перегляду принципів добору програмового матеріалу. З цією метою науковці мають вивчати думки суб'єктів навчально-виховної діяльності – учнів і вчителів. Саме тому Інститут педагогіки НАПН України в особі завідувачів лабораторій уклав близько двох сотень угод про науково-дослідну і науково-методичну співпрацю із загальноосвітніми навчальними закладами країни. Констатувальні зрізи, які проводяться на базі цих експериментальних майданчиків, дають змогу нашим колегам здобувати емпіричні дані, що сприяють просуванню прикладних і фундаментальних досліджень.

У вересні-жовтні минулого року вперше на теренах незалежної України були проведені всеукра-

їнські опитування одинадцятикласників і вчителів старшої школи з метою отримання валідних (репрезентативних) даних відповідно до спільної програми «На порозі дорослого життя», розробленої і впровадженої науковцями Інституту педагогіки НАПН України та Інституту соціології НАН України. Отримані дані оприлюднені (вільний доступ) на сайтах Інституту педагогіки (<http://www.undip.org.ua/>) і лабораторії дидактики (http://didactics.ucoz.ua/load/doslidzhennja/fajli_opituvannja/2 та <http://didactics.ucoz.ua/load/doslidzhennja/arkhiv/40>).

Серед запропонованих 1066 вчителям України запитань основними були такі:

- Чи відповідають програми з навчальних предметів сучасним досягненням науки, пізнавальним потребам учнів?
- Чи потребують програми з навчальних предметів модернізації відповідно до вимог сучасного суспільства?
- Чого, на Вашу думку, найбільше потребує сучасна школа, щоб якомога успішніше виконувати покладені на неї завдання з навчання, виховання й соціалізації?
- Яким шляхам запобігання перевантаженню учнів надають перевагу вчителі?

Найбільша кількість респондентів викладає у гімназіях, коледжах, ліцеях, спеціалізованих і загальноосвітніх школах мови (українську, російську, англійську та ін.). На одного вчителя середньостатистично припадає викладання 1,5 предмета.

Розподіл відповідей респондентів на запитання «Чи відповідають програми з навчальних предметів сучасним досягненням науки?» такий: 80% учителів основ економіки і медико-санітарної підготовки вважають, що програми відповідають сучасним досягненням науки. Так само вважають: 77% учителів біології, 75% – астрономії, 73% – географії, 73% – української літератури, по 72% – зарубіжної літератури та української мови, 71% – інформатики, по 70% – геометрії, фізики, хімії, алгебри, 66% – іноземних мов, 65% – всесвітньої історії, 64% – технологій (трудового навчання), 63% викладачів фізичної культури і 62% учителів історії України.

Отже, ми пересвідчилися, що програми з таких предметів, як «Історія України», «Фізична культура», «Технології», «Всесвітня історія», «Іноземна мова», найменше, порівняно з іншими предметами, відповідають сучасним досягненням науки.

Ми спробували також дізнатися, програми з яких навчальних предметів не відповідають пізнавальним потребам старшокласників. 36% учителів алгебри і 34% учителів геометрії вважають, що програми саме з їхніх предметів не задовольняють потреби одинадцятикласників. Такої самої думки дотримуються по 28% учителів всесвітньої історії та астрономії, по 27% – історії України та інформатики, по 26% – хімії та іноземних мов, 25% – медико-санітарної підготовки, по 24% – біології та української літератури, 23% – фізики, 21% – української мови, 19% – технологій (трудового навчання),

18% – зарубіжної літератури, 14% – основ економіки, по 10% учителів фізичної культури та географії.

Отже, серед програм, які найбільше відповідають пізнавальним потребам учнів, – програми з географії, фізичної культури, основ економіки, зарубіжної літератури, технологій.

Як бачимо, програми з таких предметів, як «Технології» та «Фізична культура», з одного боку, найменше відповідають сучасним досягненням науки, а з іншого, найбільше відповідають пізнавальним потребам учнів. Щоб адекватно описати суть таких суперечностей, дослідження необхідно поглибити, проте загалом простежується тенденція до певних невідповідностей окремих програм запитам тих, хто за ними навчається.

Науковці і педагоги-практики давно помітили, що не тільки деякі програми переобтяжені навчальним матеріалом, засвоєння якого учнями є обов'язковим, але й окремі підручники містять «зайві» знання. Поняття «зайві» ми інтерпретуватимемо лише з огляду на думки опитаних, тобто вважатимемо, що «зайві» – це надлишкові, такі, що «розпорошують» засвоєне, «децентрують» основний зміст, «деметодологізують» уміння і навички учнів самонавчатися, самовиховуватися, самовдосконалюватися. Про це написали в анкетах самі вчителі.

Майже 64% опитаних вважають, що проблема перевантаження учнів є ознакою сучасної української школи. А також висловлюють пропозиції скоротити обсяги вивчення хімії, фізики, біології і ввести предмети, пов'язані з життям, – психологію, філософію – на рівні забезпечення фундаменталізації знань, що здобуваються.

Що саме запобігатиме перевантаженню учнів? На це запитання ми отримали від учителів вісім варіантів відповідей. На їхню думку, варто передусім: 1) реорганізувати навчальний процес на засадах профільності; 2) надати перевагу заняттям у малих групах за інтересами; 3) скоротити обсяг обов'язкового змісту знань; 4) надати перевагу самоосвіті учнів за періодичного консультування з учителями; 5) ущільнити зміст програмових знань за рахунок міжпредметної інтеграції; 6) зменшити сумарну щотижневу кількість уроків; 7) збільшити кількість занять, пов'язаних зі спортом, мистецтвом; 8) надати перевагу дистанційній освіті. Частку кожного з цих варіантів подаємо у вигляді діаграми (див. рис. 1).

Проаналізувавши «відкриті» відповіді, ми систематизували їх за спільними ознаками. Одна з них – шляхи запобігання перевантаженню учнів. Тут на перше місце вчителі висунули необхідність: а) *розвивати в учителів* методичні навички, яких катастрофічно не вистачає: через певний час надавати їм можливість набувати досвіду в інших навчальних закладах з відривом від основного навчально-виховного процесу зі збереженням зарплати; б) *переглянути програми*, зменшивши варіативні складові та вилучивши «зайві» предмети; в) *збільшити кількість навчальних годин* на закріплення вивченого

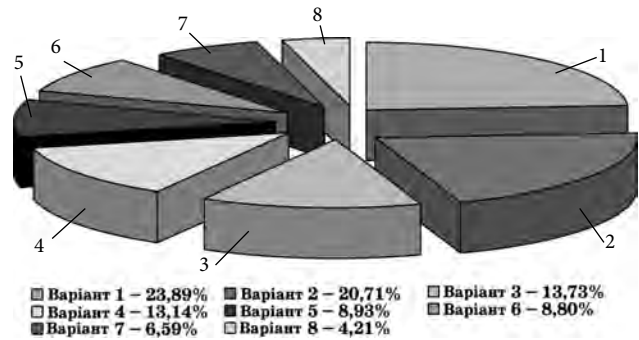

Рис. 1. Розподіл відповідей вчителів на запитання про заходи, вжиття яких, на їхню думку, запобігатиме перевантаженню учнів старшої школи

матеріалу, взаємоузгодити політехнічну та гуманітарну складові освіти, використовувати інноваційні технології і комп'ютерні програми.

Цитуємо «живі» думки учителів:

- програми і підручники містять багато відомостей і тем, а тому знання з навчальних предметів не достатньо засвоюються, не запам'ятовуються учнями, тож і не використовуються більшістю дітей;
- учні одержують занадто багато інформації, яка їм не потрібна ні в подальшому житті, ні в майбутній професії;
- учитель займається передусім не розвитком дітей, а тим, що передає їм значний обсяг інформації (згідно з навчальними програмами);
- у зв'язку з великим обсягом матеріалу, його неякісним викладом у деяких підручниках, низькою мотивацією в навчанні учнів немає системності в їхніх знаннях;
- базові поняття, основу необхідно давати повільно, наполегливо і тривалий час;
- деякі теми певних підручників не відповідають віку дітей, викладені складною науковою мовою, не сприяють найголовнішому – духовному зростанню, що дає змогу дитині бути чесною, порядною, освіченою людиною;
- одні й ті самі теми вивчаються в різних навчальних курсах у різні роки;
- школа з 7–8-го класу має бути справжньою профільною – аж до 11-го, лише за таких умов може йтися про формування справжнього майбутнього фахівця у певній галузі діяльності;
- середня освіта відірвана від вищої освіти, а вища відірвана від життєвих реалій;
- необхідно надавати перевагу вузькопрофільним дисциплінам, які обиратиме сам учень;
- багато учнів узагалі не хочуть вчитися нічого й ніколи, а провину за це покладають на вчителів, а не на себе;
- запровадивши профілізацію старшої школи, українські ЗНЗ ще й сьогодні не готові до якісного втілення задуманого;
- учні не готові до самостійного життя в суспільстві, у них немає ніякого фаху, до того ж освіта, здобута у ЗНЗ, здебільшого не дає змоги працевлаштуватися;

- учні 10–11-х класів вивчають багато «непротрібних» предметів, тобто таких, що не відповідають їхнім потребам для майбутнього професійного зростання, а лише забирають час, закінчують школу вони з певним обсягом знань з одних предметів, а подають документи до ВНЗ, де вимагаються знання з інших;

- учні перевантажені, а нестабільність освітніх стандартів впливає на якість викладання предметів учителями і, відповідно, на рівень засвоєння знань учнями;

- варто більше звертати увагу на підготовку учнів до життя в соціумі, формуючи компетентності у сферах комунікації, психології особистості, безпеки життєдіяльності, професійного самовизначення, відновити спецкурс «Етика сімейного життя»;

- освіті не вистачає гармонії з внутрішнім світом дитини, духовності, немає стійкої стратегії у вихованні в учнів моральних якостей, почуття патріотизму;

- школа має орієнтуватися на майбутнє, й діти повинні розвиватися всебічно, тобто здобувати знання не тільки в межах програм, а бути інтелектуально розвиненими. Це залежить і від школи, і від сім'ї. Водночас треба орієнтуватися на швидкозмінний навколишній світ і пристосовуватися до нових умов розвитку економіки, соціального середовища, і з огляду на це перебудовувати освіту.

Проаналізувавши теорію і практику фундаменталізації змісту освіти у старшій школі (погляди науковців і практиків), перейдемо до думок тих, хто є безпосереднім суб'єктом навчально-виховного

процесу, – учнів. Хто, як не вони, є індикаторами найрізноманітніших змін і впливів?

Результати всеукраїнського опитування одинадцятикласників (було опитано 1013 учнів) свідчать, що задоволеність рівнем підготовки за навчальними предметами є неоднаковою (див. табл. 1).

Повернімося до двох попередніх висновків, які випливають з результатів опитування вчителів (перший: програми з історії України, фізичної культури, технологій, всесвітньої історії, іноземних мов, як зазначали вчителі, не зовсім відповідають сучасним досягненням науки; другий: програми з географії, фізичної культури, основ економіки, зарубіжної літератури, технологій найбільше відповідають пізнавальним потребам учнів), і порівняймо їх з відповідями, поданими у табл. 1. Як бачимо, фізичною культурою діти задоволені найбільше. Що цьому сприяє, треба дослідити додатково. Найбільше вчителі «помилилися» в тому, що основи економіки відповідають пізнавальним потребам учнів, які, зі свого боку, вказали на те, що ця задоволеність «заслугує» лише на 12-те місце. Якщо зважити на те, що не в усіх ЗНЗ викладаються основи економіки, тоді зрозуміло, чому варіант «Важко відповісти» обрали 20,2% старшокласників. Отже, вчителі не помилилися. Іноземна мова – 15-та у рейтингу, що цілком збігається з думкою вчителів про те, що програми з іноземних мов не зовсім відповідають сучасним досягненням науки.

На основі результатів проведеного опитування проаналізуємо відповіді одинадцятикласників щодо того, які відчуття (емоції) у них виникають, коли вони

Таблиця 1

**Задоволеність одинадцятикласників України (2011/2012 н.р.)
рівнем підготовки за навчальними предметами**

Навчальний предмет	Рівень задоволеності (у % до тих, хто відповів)			Рейтинг задоволеності
	Недостатній рівень	Важко відповісти	Достатній рівень	
Фізична культура	4,4	9,0	86,6	1
Технології (трудова підготовка)	5,7	11,3	83,0	2
Українська мова	5,4	14,5	80,1	3
Географія	5,3	14,9	79,9	4
Українська література	5,2	15,5	79,3	5
Зарубіжна література	4,6	16,7	78,7	6
Медико-санітарна підготовка	7,6	14,6	77,8	7
Інформатика	14,6	8,9	76,5	8
Біологія	6,5	17,7	75,8	9
Історія України	7,9	17,3	74,8	10
Всесвітня історія	7,8	17,8	74,4	11
Основи економіки	8,6	20,2	71,2	12
Астрономія	9,0	27,1	63,9	13
Геометрія	13,0	24,3	62,7	14
Іноземна мова	11,9	25,7	62,4	15
Алгебра	13,3	24,6	62,1	16
Хімія	13,5	24,8	61,7	17
Фізика	15,6	25,9	58,5	18

Таблиця 2
**Рейтинг відчуттів (емоцій), які виникають
 в одинадцятикласників, коли вони
 розмірковують про своє майбутнє**

Варіанти	Основні показники		Рейтинг
	Частота	У % до всіх опитаних	
Інтерес	653	64,5	1
Оптимізм	570	56,3	2
Надія	505	49,9	3
Упевненість	395	39,0	4
Радість	391	38,6	5
Тривога	299	29,5	6
Задоволеність	276	27,2	7
Розгубленість	255	25,2	8
Страх	207	20,4	9
Безвихідність	60	5,9	10
Песимізм	37	3,7	11
Байдужність	18	1,8	12
Інше	14	1,4	13
Важко відповісти	29	2,9	xxx

розмірковують про своє майбутнє. Для наочності побудуємо таблицю (див. табл. 2).

Отже, перша п'ятірка складається виключно з позитивних емоцій. Утім, тривога «випередила» задоволеність, що, в принципі, є нормальним психологічним станом, коли дитина стоїть на порозі самостійного життя.

Ураховуючи думку теоретиків і суб'єктів навчально-виховного процесу щодо необхідності кардинальних змін у змісті освіти, ми наголошуємо на актуальності фундаменталізації змісту освіти у старшій школі, яка зумовлює гуманізацію процесу навчання, оскільки учні звільняються від перевантажень навчальною інформацією та отримують можливість для творчого саморозвитку.

Для загальної середньої освіти, що спрямовується на засвоєння значного обсягу знань, умінь і навичок, характерні інформаційні перевантаження, спричинені швидкими соціокультурними і техногенними змінами, її інтенсивним розвитком. Збільшення навчального навантаження поряд з іншими чинниками негативно позначається на здоров'ї учнів. Зменшення кількості навчальних годин з деяких предметів за збереження обсягу навчального матеріалу призвело до збільшення домашніх завдань і, відповідно, – перевтоми учнів. Перевантаженість навчальних планів освітніх закладів не дає змоги вчителям варіювати зміст, ураховувати індивідуальні особливості учнів. Зміни, що відбуваються у структурі загальноосвітніх навчальних закладів, впливають на режим освітньої діяльності учнів. Тому мають бути створені умови для зниження щоденного навчального навантаження шляхом раціонального використання резервів часу, скорочення навчального матеріалу, а також впровадження технологій, спрямованих на збереження здоров'я учнів і розвиток їхніх

пізнавальних інтересів. Лавиноподібне зростання наукової інформації потребує, з одного боку, ущільнення, а з іншого – фундаменталізації змісту навчального матеріалу для школярів, підвищення його теоретичного рівня, що сприяє забезпеченню пояснювальної здатності отриманих знань [7, с. 58].

Фундаменталізація змісту гуманітарної освіти у старшій школі має бути здійснена за умови формування освітньої метастратегії, системи базових методологічних підходів, що забезпечать кількісні та якісні параметри змісту загальної середньої освіти. Така метастратегія можлива як образна. Базові образи об'єктивної реальності світу, їх формування мають стати підґрунтям для інваріантного компонента змісту освіти. Наприклад, щодо розвитку шкільної історичної освіти О.Пометун зазначає: «В основу відбору і групування змісту окремих курсів мають бути покладені такі принципи:

- поєднання об'єктивності й науковості;
- методологічна вимогливість;
- обережність у підході до визначення рушійних сил еволюції суспільства;
- олюднення історії. Людина повинна стати центром історичного дослідження, мірилом в оцінці подій. Справжня історія – це історія людських доль;
- відстеження єдності історичного процесу. Має відстежуватися синхронність подій. Наприклад, те, що Шекспір був сучасником становлення Запорозької Січі» [6, с. 400–401].

Щодо варіативного компонента змісту освіти, то фундаменталізація змісту освіти у старшій школі може реалізовуватися за допомогою створення інтенсивних курсів (наприклад «Наукове пізнання», «Людинознавство»), що уможливить ефективне засвоєння навчального матеріалу і сприятиме розвитку ключових компетентностей. Тим більше, що 20,7% старшокласників вказали на те, що їхня частка має становити 50% від інваріантної складової, 15,5% старшокласників визначили цю частку як 40%, 13,4% старшокласників – як 30%.

Переконливі дані на підтвердження нашої думки отримано під час опитування учнів. Найбільше їх зацікавило викладання таких предметів, як «Основи психології» і «Правознавство». Наведемо діаграму (див. рис. 2), що вказує на готовність старшокласників відвідувати курси за вибором.

Як бачимо, результати проведеного опитування підтверджують доцільність спрямування предметно-діяльнісного наповнення варіативного та інваріантного компонентів змісту освіти на гуманізацію навчального процесу, забезпечення можливостей для самовизначення і самореалізації особистості, оскільки учні зацікавлені в отриманні знань, які дають їм можливість здобути досвід поведінки в суспільстві, набути впевненості в собі, пристосуватися до швидкозмінних умов сучасного життя. Запропонований підхід у цілому сприятиме вирішенню такого важливого завдання, як фундаменталізація змісту освіти.

Рис. 2. Розподіл відповідей одинадцятикласників на запитання «Яким двом-трьом із перелічених навчальних курсів за вибором ви надали б перевагу, якби їх запропонували викладати у старших класах?»

У статті обґрунтовується необхідність фундаменталізації змісту освіти у старшій школі, що є важливою умовою гуманізації навчально-виховного процесу. Висвітлено результати всеукраїнських опитувань старшокласників і вчителів та проаналізовано погляди науковців щодо доцільності кардинальних змін у змісті освіти. Наголошено, що добір науково обґрунтованого змісту освіти сприятиме оволодінню школярами науковими і практичними методами аналізу явищ, самостійного мислення і здобуття теоретичних та прикладних знань.

Ключові слова: фундаменталізація, зміст освіти, старша школа, гуманізація навчально-виховного процесу.

Література

1. Будний Б.Є. Фундаментальні поняття в структурі шкільного курсу фізики / Б.Є. Будний // Педагогіка і психологія. – 1995. – №17. – С. 72–81.
2. Гончаренко С.У. Гуманізація освіти / С.У. Гончаренко // Енциклопедія освіти [Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 156–158.
3. Гончаренко С.У. Методологічні та теоретичні основи формування у учасників середньої школи естетично-наукової картини світу: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук в формі науч. докл.: 13.00.01, 13.00.02 / С.У. Гончаренко. – К., 1989. – 56 с.
4. Гончаренко С.У. Формування наукового світогляду учнів під час вивчення фізики: посіб. для вчителя / С.У. Гончаренко. – К.: Рад. школа, 1990. – 208 с.
5. Клепко С.Ф. Інтеграція як фундаменталізація змісту освіти / С.Ф. Клепко // Інтеграція елементів змісту освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Полтава, 1994. – С. 12–13.
6. Пометун Е.И. Проблемы развития школьного исторического образования в Украине в XX веке: дисс. ... д-ра пед. наук / Елена Ивановна Пометун. – К., 1996. – 443 с.
7. Степанюк А.В. Фундаменталізація змісту біологічної освіти школярів [Електрон. ресурс] / А.В. Степанюк // Педагогічний альманах. – 2010. – Вип. 5. – С. 58–64. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/texts/2010_5/010.pdf

Галина ВАСЬКОВСКАЯ

Фундаментализация содержания образования в старшей школе: теория и практика

В статье обосновывается необходимость фундаментализации содержания образования в старшей школе, что является важным условием гуманизации учебно-воспитательного процесса. Освещены результаты всеукраинских опросов старшеклассников и учителей и проанализированы взгляды учёных относительно целесообразности кардинальных изменений в содержании образования. Подчёркивается, что отбор научно обоснованного содержания образования будет способствовать овладению школьниками научными и практическими методами анализа явлений, самостоятельного мышления и приобретения теоретических и прикладных знаний.

Ключевые слова: фундаментализация, содержание образования, старшая школа, гуманизация учебно-воспитательного процесса.

Galyna VASKIVSKA

Fundamentalization the content of education in senior school: theory and practice

In the article the necessity of fundamentalization the content of education in senior school is justified, which is an important condition of humanization of educational and upbringing process. Results of all-Ukrainian poll of senior pupils and teachers' opinions are covered and scientists' points of view concerning expediency of cardinal changes in the content of education are analysed. It is emphasized that selection of scientifically proved content of education will promote mastering by schoolchildren the scientific and practical methods of the analysis of the phenomena, independent thinking and purchase of theoretical and applied knowledge.

Keywords: fundamentalization, content of education, senior school, humanization of educational and upbringing process.

Анотації

Галина ВАСЬКІВСЬКА
Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика